

МІНІСТЕРСТВО КУЛЬТУРИ І ТУРИЗМУ УКРАЇНИ

Державний методичний центр навчальних закладів
культури і мистецтв України

ОВОЛОДІННЯ ОСНОВАМИ РЕЛІГІЄЗНАВСТВА

**Методичні рекомендації
для вищих навчальних закладів
культури і мистецтв I–II рівнів акредитації**

Київ 2007

МІНІСТЕРСТВО КУЛЬТУРИ І ТУРИЗМУ УКРАЇНИ

Державний методичний центр навчальних закладів
культури і мистецтв України

ОВОЛОДІННЯ ОСНОВАМИ РЕЛІГІЗНАВСТВА

Методичні рекомендації
для вищих навчальних закладів
культури і мистецтв I–II рівнів акредитації

Київ 2007

Видання здійснено на замовлення Державного методичного центру
навчальних закладів культури і мистецтв України

ОВОЛОДІННЯ ОСНОВАМИ РЕЛІГІЄЗНАВСТВА

Методичні рекомендації

для вищих навчальних закладів культури і мистецтв

I–II рівнів акредитації. – Вінниця: НОВА КНИГА, 2007. – 36 с.

Укладач	С. М. Сауляк – викладач-методист Тульчинського училища культури
Рецензенти:	Ю. Л. Афанасьєв – доктор філософських наук, професор Державної академії керівних кадрів культури і мистецтв України Б. А. Кучменко – кандидат історичних наук, професор, член-кореспондент Української академії історичних наук, завідувач кафедри гуманітарних дисциплін Київського інституту реклами
Редактор	Л. В. Московченко
Відповідальний за випуск	Т. Ф. Стронько

Навчальне видання

Формат 60×84/16. Папір офсетний. Друк ризографічний
Ум. друк. арк. 2,1. Наклад 150 прим.

ПП “НОВА КНИГА”

21029, м. Вінниця, вул. Квятека, 20;

Тел./факс: (0432) 52-34-82, 52-34-81

E-mail: zbut@novaknyha.com.ua

Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи до державного реєстру видавців, виготівників і розповсюджувачів видавничої продукції ДК № 2646 від 11.10.2006 р.

© Сауляк С. М., 2007

© Державний методичний центр навчальних закладів культури і мистецтв України, 2007

РЕЛІГІЄЗНАВСТВО ЯК ГАЛУЗЬ НАУКИ

Україна здійснює процес формування основ незалежної європейської держави. Основними факторами такого формування є національний розквіт і гуманізм, демократія та економічне процвітання.

Однією з найгостріших проблем сьогодення України є нормалізація релігійного життя, пошуки шляхів урегулювання міжцерковних відносин на основі конституційних гарантій і принципу свободи совісті.

Недостатність необхідних знань з історії вітчизняної духовної культури спричиняє не завжди правильне орієнтування в галузі релігійного – церковного життя. Такі знання особливо потрібні працівникам правоохоронних органів, яким належить приводити в дію механізми конституційного закріплення і правового регулювання свободи совісті.

Такі знання конче необхідні і працівникам культури, адже саме заклади культури покликані здійснювати широку роз'яснювальну роботу серед усіх верств населення.

Сенс і мета курсу “Релігієзнавство”, як складової філософського всеобучу, полягають саме в тім, щоб забезпечити належний рівень знань з питань релігійно-церковного життя всім тим, кому доведеться торкатися його у своїй практичній діяльності.

Як свідчить історія, численні вірування і культу є результатом суспільного розвитку, вони відображають у своїх специфічних вченнях і доктринах суттєві риси різних соціальних епох. Тому релігія є універсальним духовим явищем у житті суспільства, що об'єднує певні верстви населення у ієрархічно побудовані церковні організації, протиставляє за конфесійними ознаками різні угруповання віруючих і в контексті сучасних соціальних реформ може сприяти консолідації різних громад віруючих у їх боротьбі проти негативних соціальних відхилень і явищ.

Релігієзнавча наука є комплексом взаємопов'язаних наукових дисциплін (філософія релігії, соціологія релігії, психологія релігії), які за допомогою певних методів теоретичних (теоретичне релігієзнавство) досліджень вивчають релігію як соціальне явище, пізнають закономірності її розвитку і відображення у людській свідомості.

Релігієзнавство як система наукових знань дає можливість кожному не тільки усвідомити суть релігії, а й практично визначити своє особисте відношення до неї.

У рамках обмеженої кількості годин, відведених на опрацювання релігієзнавчого матеріалу, ми розглянемо лише декілька найголовніших тем:

1. Сутність і походження релігії.
2. Релігії давніх цивілізацій.
3. Православ'я.
4. Католицизм.
5. Протестантизм.
6. Буддизм.
7. Іслам.
8. Іудаїзм.
9. Причини релігійного піднесення в Україні в наш час.
10. Нетрадиційні релігії в Україні.
11. Свобода совісті, релігія і політичне життя.

У даному посібнику викладено лише найголовніші положення і дані, які становлять основу, розкривають головну суть поняття чи явища, про яке йдеться.

У кінці кожної теми дано список літератури, опрацювання якої дасть широке і повне уявлення про її суть.

Уміння дати відповіді на кожне з поставлених контрольних питань, розміщених у посібнику в кінці теми, допоможе не тільки перевірити свої знання, а й добре їх закріпити.

СУТНІСТЬ І ПОХОДЖЕННЯ РЕЛІГІЇ

1. Релігія – форма суспільної свідомості.
2. Походження релігії.
3. Релігія – сфера духовної культури.
4. Елементи і структура релігії.
5. Функції релігії.

1. *Religio* (лат.) – зв'язок.

Богословська наука визначає релігію так:

Релігія – це все те, що з'єднує, зв'язує людину з Богом (“Святе письмо”, культ і т. д.).

Філософія дає таке визначення:

“Релігія – одна з форм суспільної свідомості, яка відображає дійсність в образах і міфах і утверджує віру в їх реальність”.

Релігія як форма суспільної свідомості містить у собі елементи: раціонального (моральні настанови) та ірраціонального (фантастичні образи ангелів, чортів і т. д.).

Всі форми суспільної свідомості (наука, політика, мораль, право і т. д.) відображають якусь одну сторону дійсності. Релігія – претендує на універсальне відображення дійсності. Вона виступає і як світогляд і як форма свідомості.

Фантастичне уявлення про світ характерне не тільки для релігії, воно притаманне науці і мистецтву. Наукова фантазія будить творчу уяву людини, моделює світ і приводить до відкриттів.

У мистецтві – це засіб творчості.

У релігії – це не тільки уява, а й віра у те, що уявлене існує реально.

2. Богослови вважають, що релігія має надприродне, божественне походження, існує споконвічно і що саме завдяки релігії існує історія суспільства.

Релігія виникла у свідомості людини під впливом умов суспільного буття, труднощів пізнавального процесу, емоційного відношення людини до дійсності.

Не вміючи пояснити явища природи, не озброєна знаннями людина відображала дійсність у міфах-оповіданнях про богів, героїв, духів та ін.

У міфах, які передавалися з покоління в покоління, відображалися фантастичні уявлення людей докласового і ранньокласового суспільства про світ, природу, буття.

Міфи, фольклор, звичаї, традиції, норми поведінки людей стали головними джерелами, з яких почалася релігія.

Сучасною наукою встановлено, що процес становлення людини і суспільства охоплює величезний історичний період – понад 2,5–3,5 млн років.

Дані археології та антропології засвідчують, що в історії людства існував тривалий безрелігійний період, а перші релігійні уявлення в сучасному розумінні склалися у верхньому палеоліті, приблизно 40–20 тис. років до н. е.

3. Духовна культура – це діяльність людей по створенню ідей, знань, уявлень, художніх цінностей і застосуванню їх у житті суспільства.

Теологія стверджує, що культуру створила релігія. Богослови вважають, що до народження Ісуса Христа людство створювало тільки матеріальні цінності і тому тоді була тільки матеріальна культура, а духовна з'явилася після Ісуса Христа через посередницьку діяльність Софії (Божественна Премудрість) між людиною і Богом.

Сучасні богослови визначають духовну культуру як неземне, надприродне явище. Вони вважають, що:

Духовна культура – це релігійні ідеї та морально-релігійні вимоги.

Вони відкидають матеріальну основу культури, її першочергове значення, заперечують нерозривну єдність матеріальної і духовної сторін культури.

Наука розглядає духовну культуру не чимось надприродним, а як механізм передачі накопичених суспільством різних цінностей і традицій, як продукт духовного виробництва – філософію, мистецтво, політику, право, етику, науку і релігію.

Наука визначає духовну культуру як органічну єдність матеріальної і духовної, надаючи вирішальної ролі саме її матеріальній основі.

4. Як особлива система духовної діяльності людей релігія має специфічну структуру, яка складається з елементів: релігійна свідомість, релігійні почуття, релігійний культ, релігійні організації.

Релігійна свідомість – це релігійна психологія та ідеологія.

Релігійна психологія – це сукупність властивих масі віруючих уявлень, почуттів, настроїв, звичок, традицій, пов'язаних релігійними ідеями.

Релігійна ідеологія – це струнка система ідей, які висуваються релігійними організаціями, професійними богословами та служителями культури.

Найважливіша частина ідеології – *теологія* – теорія, яка формулює докази ідеї Бога, дає виклад релігійних поглядів на світ, людину, на сенс її буття.

Джерелом ідеології кожної релігії є Святе писмо (Біблія – у християн, Коран – у мусульман, Талмуд – у іудеїв, Трипі така – у буддистів і ін.).

Релігійні почуття – це емоційне ставлення людей до створених їх уявою надприродних сил (молитися до сліз, бити поклони до болю, падати на підлогу, цілувати ікону, свічку і т. д.).

Культ – сукупність символічних дій, за допомогою яких віруючий намагався вплинути на надприродні об'єкти.

Це – обряди, ритуали, жертвоприношення, таїнства, богослужіння, пости, молитви, храми, священні реліквії, посуд, одяг.

Релігійні організації – об'єднання послідовників релігії на основі спільності вірувань та обрядів, які здійснюють задоволення релігійних потреб віруючих, регулювання культової діяльності, розробку і пропаганду вірувань, забезпечення діяльності організацій.

5. Значення релігії у житті суспільства велике, бо вона є творенням людського суспільства, особливою формою пізнання ним самого себе і оточуючого світу.

Функції релігії. Релігія в суспільстві виконує ряд функцій:

Ілюзорно-компенсаторна. Віруючий компенсує прижиттєві негоди і нестатки уявою і надією на те, що на тому світі йому буде дуже добре в раю.

Світоглядна. Це створення власної картини світу, власні схеми удосконалення людського життя, визначення ролі людини у світі.

Регулятивна. Релігія створює систему норм, які закріплюють віру у надприродне, чим регулює життя людей.

Інтеграційна. Релігія зберігає і зміцнює існуючу соціальну систему (католицизм у середні віки, православ'я в Російській імперії і т. д.)

Однак сьогодні релігія розділяє і протиставляє один одному послідовників різних конфесій (на Україні: УПЦ, УАПЦ, РКЦ, ГКЦ, які протиставляють). Це вже не інтеграція.

Комунікативна. Релігія підтримує зв'язки між віруючими, викликаючи почуття віросповідної єдності під час релігійних дій в особистому житті, сімейно-побутових відносинах.

У сучасному житті релігія виконує в основному ілюзорно-компенсаторну функцію.

Правда, вона намагається формувати почуття єдності всього роду людського. Проте може розпалювати і ворожечу (ісламський тероризм).

В різні історичні епохи роль релігії була різною.

Дайте відповіді на запитання:

1. Що таке релігія?
2. Яке походження релігії?
3. Назвіть елементи структури релігії.
4. Яке співвідношення релігії і духовної культури?
5. Які функції релігії в суспільстві?

Література:

1. Грушевський М. З історії релігійної думки в Україні. – Львів, 1925.
2. Токарев С. А. Религия в истории народов мира. – М., 1985.
3. Бутикова М. С. Как возникла религия. – М., 1977.
4. Дулуман Є. К. Релігія як соціально-історичний феномен. – К., 1974.
5. Косуха П. І. Наука про походження релігії. – К., 1976.
6. Калінін Ю. А. Релігієзнавство. – К., 1994.

РЕЛІГІЇ ДАВНІХ ЦИВІЛІЗАЦІЙ

1. Цивілізація. Ранні цивілізації.
2. Ранні форми релігії. Фетишизм, тотемізм, магія, анімізм.
3. Політеїзм і монотеїзм.

1. Цивілізація – це історичний тип культури, локалізованої в часі і просторі.

(Наприклад: давні цивілізації Єгипту, Індії, Китаю. Під поняттям “цивілізація” мають на увазі рівень розвитку матеріальної і духовної культури людського суспільства).

Давні цивілізації – це матеріальна й духовна культура тих держав і народів, які існували в давні часи (до н. е.). Це первіснообщинна цивілізація, рабовласницька цивілізація.

Це – найперші досягнення людського суспільства у розвитку матеріальної і духовної культури.

2. Релігія – це форма суспільної свідомості, яка відповідає рівню розвитку матеріальної і духовної культури людей. Ранні етапи цих досягнень продовжували і ранні форми релігії.

Фетишизм – це віра у надприродні сили, властивості різних матеріальних предметів: каміння, дерев, амулетів, ідолів.

Не вміючи пояснити різні суспільні і природні явища, давні люди втілювали в якісь предмети свої особливі відчуття неабиякої сили. Так, камінь, яким удалося не раз вполювати велику здобич, з часом ставав фетишем – предметом обожнювання, віри в надприродні його властивості.

Фетишизм був поширений у всіх первісних людей. Тому вони носили на шиї амулети, приносили жертву каменю і т. д.

Він характерний і у сучасних релігіях і побуті: хрестик, ікона, святе місце.

Тотемізм – це віра в надприродні кровно-родинні зв'язки, що існують між людським колективом та певним видом тварин, рослин чи якихись речами.

(Наприклад: покровителем одного роду є дуб, другого – корова, іншого – місяць, сонце і т. д.)

Так, наприклад, виник культ тварин (корова в Індії).

Магія (чаклунство) – віра в можливість впливу на будь-яке природне явище шляхом певних символічних дій (замовляння, заклинання й ін.)

Розрізняють 3 види магії: виробнича, лікувальна, любовна. Віра в магію зберігається і в наш час й походять від первісної магії.

Анімізм – це віра у душу і духів. Виник у первісних людей від незрозуміння ними власної психіки (сновидіння, галюцинації й ін.). Вважалося, що це діє душа, яка існує незалежно від тіла і після смерті продовжує жити. Це породило віру у потойбічне життя.

Анімізм – невід’ємна частина всіх сучасних релігій.

3. У період переходу до класового суспільства формуються племінні релігії, в основі яких є культ племінного вождя та його духу. Кожне плем’я мало свого Духа предків. Це породило в давньому суспільстві багатобожжя – політеїзм.

Політеїзм – (гр. *полі-* багато, *тео* – бог) – це первісна релігія, яка базувалася на вірі у багатьох богів – урожаю, дощу, моря, кохання і т. д.

Монотеїзм – (гр. *монос* – один, *тео* – бог) – це релігія, яка базується на вірі в єдиного бога. Виник в період утворення централізованих держав – монополій, в яких був один правитель, а тому – один бог.

Дайте відповіді на запитання:

1. Що таке цивілізація?
2. Які ви знаєте ранні цивілізації?
3. В чому суть таких ранніх форм релігії, як фетишизм, магія, анімізм?
4. У чому суть понять “політеїзм” і “монотеїзм”?

Література:

1. *Біблія*. – К., 1992.
2. *Бутінова М. С.* Как возникла религия. – М., 1977.
3. *Косуха П. І.* Наука про походження релігії. – К., 1976.

4. *Сухов А. Д.* Религия как общественный феномен. – М., 1973.
5. *Калінін Ю. А.* Релігієзнавство. – К., 1994.

**У сучасному світі є три основні релігії:
ХРИСТІЯНСТВО, БУДДИЗМ, ІСЛАМ**

ХРИСТІЯНСТВО. ВІРОВЧЕННЯ І КУЛЬТ.

1. Християнство і суть православ’я.
2. Віровчення і культ.
3. Початок поширення православ’я в Україні. Хрещення Русі – України.

Християнство – це віра в Ісуса Христа як у боголюдину, спасителя світу.

1. Християнство навіть при зародженні ніколи не було єдиним. У ньому виникло багато різних течій, обумовлених соціальними чинниками.

395 р. н. е. Римська імперія, де зароджувалося християнство, розкололася на Західну і Східну.

Це викликало розкол церкви на Західну і Східну, який завершився в 1054 р.

Західна церква дістала назву **католицької**, Східна – **православної**.

У XVI ст. був ще один церковний розкол. У Західній Європі в процесі реформації від католицизму відокремився ряд церков.

Так у християнстві виникло три течії: **православ’я, католицизм, протестантизм.**

2. Віровчення – це теорія, вчення, яке роз’яснює суть даної віри. Основу православного віровчення складає Біблія (Святе письмо, Святий переказ, Символи віри).

Культ – (лат. *cultus* – вшанування, возвеличення, поклоніння) – це сукупність дій (низькопоклонство, читання, спів) з метою зробити зовнішньо видимим безмежне вшанування, звеличення.

Православна церква свій культ виявляє у пишному оформленні храмів, богослужінь, виконання постів, здійсненні таїнств.

Існує 7 таїнств: хрещення, причастя, священство, сповідь, миропомазання, шлюб, маслосвяття.

Хрещення – це прилучення до християнства зануренням у воду, або окропленням.

Причастя – це з'їдання хліба та вина, які сприймаються як тіло та кров Христа.

Священство – це посвята у сан диякона, священника, єпископа рукоположенням.

Миропомазання – передавання хрещеному благодаті Святого Духа змазуванням ароматною речовиною – миром.

Сповідь – це покаяння у власних гріхах священникові з метою отримати прощення Бога.

Шлюб – це створення нової сім'ї з молитвою – богоблагословінням з уст священника.

Маслосвяття – це помазання хворого елеєм, щоб зцілити хвороби тілесні і духовні.

3. Християнство як форма суспільної свідомості на Україні бере початок з давніх часів. Православ'я з'явилося на наших землях у IV ст. н. е. Греки-християне, які поселилися у Північному Причорномор'ї, у своїх поселеннях будували християнські храми, пропагували християнську систему поглядів на світ.

Існують біблійні перекази, що ще апостол Андрій проповідував християнство на Київських горах і віщував, що тут буде велике місто.

З княжого роду першою прийняла хрещення княгиня Ольга.

Великий князь Київський Володимир, ставши ірхистиянином, у 988 році здійснив хрещення українського народу. Після цього православ'я поширилося по всій Україні.

Християнство піднесло наш народ релігійно, морально і культурно та відкрило нові шляхи розвитку.

Дайте відповіді на запитання:

1. Що таке православ'я?
2. У чому суть понять “віровчення” і “культ”?
3. Що становить основу православного віровчення?
4. У чому суть православного культу?
5. Які 7 таїнств існують у православному культі?
6. На які три течії розпалося християнство і коли?
7. Коли почалося поширення православ'я в Україні?

Література:

1. Гордиенко Н. С. Современная православная церковь. – Л., 1986.
2. Дарманський П. Ф. Зелені джерела “Святого письма”. – К., 1985.
3. Токарев С. А. Религия в истории народов мира. – М., 1982.
4. Калінін Ю. А. Релігієзнавство. – К., 1994.

КАТОЛИЦИЗМ

1. Походження і суть католицизму.
2. Віровчення, його особливості.
3. Культ.

1. **Католицизм** – один із трьох основних напрямів християнства. (гр. *католикос* – вселенський, всесвітній).

Поширений: у Європі, Північній і Південній Америці, Азії. Існує з IV ст. н. е., з моменту розколу римської церкви на східну – православ'я і західну – католицизм. Формально католицизм існує з 1054 року.

Католицизм має ряд особливостей у віровченні, відправленні культу та в самій організації.

2. **Віровчення** католицизму складається з 2-х джерел: священнописьма і священного переказу – і має ряд особливостей.

- Дух святий йде не тільки від Бога-отця, а від Бога-сина.

- Поряд з раєм та пеклом є чистилище, де душа перебуває на очищенні до відправки у рай (час перебування в чистилищі залежить від того, наскільки моляться і що жертвують родичі померлого).
- Велике шанування Богородиці; Марія, на відміну від інших святих, вознеслася на небо не тільки душею, а й тілом. Вона є заступницею всіх жінок, і матерів у першу чергу.
- Зверхність римського папи проголошується настільки радикально, що це звучить як претензія бути керівником усіх християн. (Папа непогрішний у справах віри та моралі).
- Католицькому духовенству усіх рангів заборонено одружуватися. Решта все – як у православ'ї: потойбічне життя, душа, божественна трійця, рятівна сила церкви і т. д.

3. Культ. Костьол – основа культової системи католицизму.

Головне богослужіння – меса (літургія), яка до середини ХХ ст. проходила латинською мовою. Для посилення впливу меси зараз дозволено користуватися національними мовами і вводити у богослужіння національні мелодії.

У таїнства є деякі відмінності:

Хрещення: не зануренням у воду, а обливанням;

Причастя: тільки хлібом з прісного тіста (без вина);

Миропомазання: не над немовлям, а у 7–8-річному віці;

Сповідь: перед особливою камерою (сповідальницею), в якій священник схований від мирянина.

Глава церкви – папа римський, який діє через “римську курію”.

Римська курія – система установ (секретаріат, трибунали) конгрегації (контроль і управління). Свого роду міністерства, які керують різними галузями церковного життя (монастирі, релігійна освіта, кадри, контроль).

Усі найважливіші церковні органи очолюють **кардинали**.

Папська курія (органи влади) розташована у Ватикані.

Монарх (папа) обирається на зборах кардиналів (конклав) довічно. Він – вікарій (намісник) Ісуса Христа, вищий глава вселенської церкви, західний патріарх, примас (глава духовенства) Італії, архієпископ римської провінції, суверен (суб'єкт) держави Ватикан.

Ватикану підпорядковані: партії, профспілки, спілки молоді, жінок, студентів, вчителів та ін., освіта, книги, газети, журнали католицьких країн.

На Україні послідовники католицизму діють вільно. Найбільше їх у західних областях України, де колоніальний вплив Польщі був найбільшим.

Дайте відповіді на запитання:

1. Що таке католицизм?
2. Як виник католицизм?
3. Що становить основу католицького віровчення?
4. У чому полягають особливості католицького віровчення?
5. У чому суть і особливості католицького культу?
6. Що таке римська курія?

Література:

1. Губман Б. Л. Современная католическая философия: человек и история. – М., 1988.
2. Григулевич І. Р. Папство століття ХХ. – К., 1988.
3. Григулевич І. Р. Інквізиція. – М., 1985.
4. Калінін Ю. А. Релігієзнавство. – К., 1994.

ПРОТЕСТАНТИЗМ

1. Протестантизм, його суть.
2. Ранній протестантизм XVI–XVII ст.
3. Пізній протестантизм.

1. **Протестантизм** – це різновид християнства, основними принципами якого є спасіння особистою вірою, священства всіх віруючих і виключний авторитет **Біблії**.

Протестантизм виник у XVI ст. як початок епохи Реформації. Тоді від папства відмежувалися деякі країни Західної і Південно-Західної Європи. В цих країнах тоді виникли незалежні від римської курії протестантські (від протест) церкви:

- Лютеранська
- Реформатська
- Менонітська
- Анабаптистська
- Англіканська
- Пуританська
- Пресвітеріанська
- Конгрегаціоналістська.

Таке розмаїття протестантизму зумовилося тим, що в буржуазних революціях, у реформації брали участь різні соціальні і національні сили різних країн.

Протестанти не визнають:

- Рішення церковних соборів: послання пап (митрополитів), Святий переказ.
 - Культ Богородиці.
 - Культ святих.
 - Культ ікон.
 - Богослужіння.
 - Церкву (храм) як особливу будівлю.
 - Чистилище.
- Із 7 таїнств визнають лише 2:
- Хрещення.
 - Причастя.

2. Боротьба проти католицизму (реформація) була спрямована також і проти того суспільного ладу, який католицизм захищав упродовж середньовіччя – феодалізму. В цій боротьбі брали участь різні верстви населення, різні нації, тому і створили в себе протестантські церкви (секти) кожен по-своєму, хоч основою свого віровчення всі вважають Біблію. Ранній протестантизм – це секти, які виникли в XVI–XVII ст.:

Методисти – секта, яка повністю заперечила католицизм, відкинула чистилище, ікони святих, мощі, храми, дотримується лише 2-х таїнств: хрещення і причастя.

Віровчення – Біблія.

Вищий орган влади – конференція віруючих.

Рядові миряни зовсім безправні.

Лютерани – секта, яка з Біблії особливу увагу приділяє евангелії (Мартін Лютер) від Іоанна і посланням Павла. Виникла в 1517 р. в Німеччині.

Віровчення – “Книга угоди” – на основі Біблії.

Культ – ікони ліквідовано, замість них – релігійні картини, є вівтар, свічки, розп’яття, органна музика.

Богослужіння – рідною мовою; таїнства – хрещення і причастя.

Очолоє виборна громада церкви.

Баптисти – (гр. *баптизм* – хрестити водою) – секта, яка заперечує роль церкви як посередниці між богом і людьми, проповідує принцип спасіння особистою вірою, хрестять тільки дорослих, які на це йдуть свідомо. Виникла в 1609 р. в Голландії.

Не визнають ікон, хреста, святих, замість богослужіння – молитовні збори по кілька разів на тиждень, крім того – обов’язково щонеділі. Спів релігійних пісень, у першу неділю місяця – причастя (вечори любові, на яких всі цілуються): буханець хліба кришать, змішують з вином і з’їдають.

Сенс життя – врятувати власну душу від гріха, гідно зустрітися з Христом на тому світі, залучити до своєї віри хоч одну людину.

Найпоширеніший різновид протестантизму (75 млн чол. у світі, на Україні баптисти складають 80 % всіх протестантів).

У 1944 р. баптисти об’єдналися з сектою євангельських християн і утворили церкву євангельських християн-баптистів (ЄХБ).

3. Православна і католицька церкви вважали, що протестантизм – це явище тимчасове, що він як виник, так і зникне сам по собі. Організаторам різних сект було проголошено “анафему” – церковне прокляття, відлучення від церкви.

Але впродовж століть протестантам вдалося переконати багатьох людей в тому, що іконі нічого поклонятися, бо вона являє собою лише шматок паперу чи картону, помальованого якимось богомазом-п’яницею, що святим належить вважати тільки того, хто ним народився,

а це – тільки Ісус Христос. Що за святий Володимир, якщо він мав декількох жінок, одну з яких насильно постриг у монахині і т. д. Тому кількість протестантів не зменшувалася, а зростала (особливо під впливом непристойної діяльності священнослужителів: гомосексуалізм серед католицьких, п'янство та багатоженство серед православних “отців церкви”, хрестові походи, участь в антинародних діях і т. д.

У XIX–XX ст. з'явилися нові форми протестантизму (т. зв. Пізній протестантизм).

Адвентисти – (лат. *адвентус* – пришестя) – секта, яка в усьому така, як баптисти, але вірить у друге пришестя Христа, заперечує безсмертя душі. Вони вважають, що коли Христос прийде вдруге, він воскресить мертвих і живих, влаштує суд: грішних знищить, а праведні будуть жити вічно. Виникла в сер. XIX ст. у США.

Баптистський проповідник Уільям Міллер виступив з пророцтвом про друге пришестя Христа, яке має відбутися в період від 21 березня 1843 р. по 21 березня 1844 р. Але такого не сталося; тоді вони заявили, що пришестя відбулося, але невидимо, в небеснім храмі. На землю ясно він прийде скоро, але точного строку вказати не можна. Друге пришестя – це кінець світу, який уже проявляється: перша світова війна, друга світова війна, Чорнобильська аварія, землетруси, повені, аварії на транспорті, шахтах, війна в Ізраїлі, а все скінчиться ядерною катастрофою.

П'ятидесятники (кінець XIX ст.) (на честь свята п'ятидесятниці – на 50-й день Воскресіння на учнів Христа зійшов Дух святий) – це секта, яка утворилася з баптистів, вірить у хрещення водою і Святим духом. Це специфічний обряд, коли учасники молитовних зборів доводять себе до стану колективного психозу (до втрати відчуття контролю за своєю поведінкою). Вони вважають, що в цей момент відбувається безпосереднє спілкування з богом, можна отримати від нього видимий дар святого духа: розмовляти на інших мовах, пророкувати, зцілюватися і т. д.

Свідки Єгови (кінець XIX ст.) – це секта, яка вірить в єдиного бога Єгову і готується до Армагеддону – кінця світу. Їх віровчення – **есхатологічні ідеї** (кінець світу) і потойбічне життя.

Вважають себе християнами, але заперечують християнську догматику.

Святий лише один – Бог.

Тайнства – хрещення і причастя.

Протестантизм продовжує розвиватися, видозмінюватися. На основі баптизму утворюються все нові і нові секти.

Більшість протестантських сект України (а їх декілька десятків) походять з баптизму.

Дайте відповіді на запитання:

1. Що таке протестантизм?
2. Які протестантські церкви виникли в XVI ст.?
3. Які основні ідеї протестантизму?
4. Якими сектами представлений пізній протестантизм?
5. Яке ваше ставлення до діяльності різних сект протестантизму?

Література:

1. *Привалов К.* Секты: досье страха. – М., 1987.
2. *Рижский М. И.* Библейские пророки и библейские пророчества. – М., 1987.
3. *Ярославський Є. М.* Біблія для віруючих і невіруючих. – М., 1988.
4. *Калінін Ю. А.* Релігієзнавство. – К., 1994.

БУДДИЗМ

1. Буддизм, його суть
2. Віровчення
3. Культ

1. Буддизм – релігія, яка вважає, що життя – суспільні страждання, причиною яких є жадаба жити; після смерті людина знову народжується вже іншою людиною чи істотою (постійне перевтілення), що веде до нових страждань. Порятунком від страждань є досягнення стану нірвани – блаженного небуття.

Буддизм виник в VI–V ст. до н. е. в Індії. Його заснував Сідх Гаутама, який після багатьох перероджень досяг нирвани і став Буддою (ясновидючим). Він тоді побачив, що життя – це лише страждання, і вирішив допомогти людям.

Суть Буддизму – у його вченні про 4 святі істини:

1. Жити – значить страждати
2. Причина страждань – Бажання
3. Для звільнення від страждань – позбудься бажань
4. Шлях позбавлення бажань – дотримання вчення Будди, яке може привести до головної мети буття – нирвани.

2. Віровчення буддизму базується на багатьох тисячах творів. Канонічною є Трипітака. Основні моральні заповіді буддизму в ній:

- Не вбивати жодну живу істоту.
- Не брати чужої власності.
- Не торкатися чужої дружини.
- Не говорити неправди.
- Не пити вина.
- Не відповідати злом на зло.
- Захищати всіх від насильства.
- Не мститися за несправедливість.

Людини повинна миритися з долею, бути пасивною та покірною. Одним із головних догматів буддизму є **сансара** – вчення про перевтілення і **карма** – закон відплати в загробному житті.

3. Культ. Будують величні храми зі скульптурними зображеннями Будди, дотримують вимог їжі овочевої (без м'яса), прийом страв – з особливим ритуалом (без особливого старання і смаку) і символічні дії, які повинні привернути увагу бога і відкрити шлях до нирвани, співбесіди з наставниками. Споглядання – сидіти, розслабившись і напівзакривши очі, щоб досягти високого ступеня зосередженості, втрати відчуття особистого “Я” і занурення в бездум'я, віддатися Пустоті і Абсолюту.

Зараз буддизм відіграє важливу суспільно-політичну і культурну роль у країнах індокитайського півострова. У Бірмі, Камбоджі, Таїланді,

Японії буддизм – державна релігія. В Таїланді король є главою буддійської церкви. Поширюється він в Америці, Європі, Азії, Австралії.

На буддійському з'їзді в Коломбо (Шрі-Ланка) в 1950 р. створено “Всесвітнє братство буддистів”. Його виконавчий комітет здаходиться у Таїланді.

Незважаючи на основну ідею буддійського віровчення (устремління до Нирвани), буддизм бере активну участь у міжнародній політиці, відображає настрої народних мас, особливо в боротьбі за мир.

Дайте відповіді на запитання:

1. Що таке буддизм?
2. Які три релігії існують у світі?
3. Коли і як виник буддизм?
4. Що складає основу віровчення буддизму?
5. Які 4 святі істини пропагує буддизм?
6. Які основні заповіді Трипітаки?
7. У чому суть культу буддизму?

Література:

1. *Харьковеценко Є. А.* Буддизм – найдавніша з світових релігій. – К., 1994.
2. *Генрі Гелей.* Біблійний довідник. – Торонто, 1985.
3. *Калінін Ю. А.* Релігієзнавство. – К., 1994.

ІСЛАМ

(Мусульманство, магометанство)

1. Іслам, його суть.
2. Віровчення.
3. Культ.

1. Іслам (араб. – покiрність; той, хто прийняв іслам – відданий (арабське – *мусульман*) – це релігія, яка базується на вірі в одного бога Аллаха і його посланців Мухаммеда і Алі, переконаності в цілковитій залежності усього існуючого від волі Бога, який наперед визначає долю кожної людини.

Це – одна з трьох світових релігій поряд з буддизмом і християнством.

Іслам переважає в країнах Близького та Середнього Сходу, Північної Африки та Індонезії.

Виник у VII ст., остаточно склався в XI–XIII ст. як ідеологія феодального суспільства Близького та Середнього Сходу.

В різних країнах світу нараховується понад 800 млн послідовників ісламу.

Мусульмани живуть більш як у 120 країнах світу. В 35 країнах вони становлять 95–99 % населення, у 28 країнах іслам є державною релігією (Іран, Пакистан).

Іслам має ряд течій, серед яких найпоширенішими є сунітська і шіїтська.

2. Віровчення ісламу викладено у “святій книзі” мусульман – Корані (араб. – *читання*).

Другим джерелом віровчення є священна книга “Сунна” (ар. *сунна* – поведінка, приклад).

У Корані і Сунні викладено догмати, перекази про всещля Аллаха, різні моральні повчання, принципи взаємостосунків з іншими народами, ставлення до жінки, до власності і т. д.

Положення Корану і Сунни лежать в основі кодексу мусульманського права – **шаріату**.

Особливості мусульманського віровчення (Корану):

- Віра в одного бога Аллаха і його посланців Мухаммеда і Алі.
- Шанування священного писання – Корану і Сунни.
- Щоденна 5-разова молитва.
- Сплата податку (закят) на користь бідних.
- Дотримання посту (уразу).

- Ходіння на молитви до Мекки.
- Священна війна проти невірних – Джихад або Газават.

3. Культ. Культ проявляється у вірі у всемогутність Аллаха, Мухаммеда і Алі. Мечеть – споруда з двором, басейном, вежами з балконами.

Півмісяць – символ ритму життя.

Ураза-байрам – свято розговіння після закінчення посту, триває три дні – сплата та очищення, якщо нагрішив у піст.

Курбан-байрам – жертвоприношення через 70 днів після Урази. Кривава жертва – потрапити до раю (через пекло).

Хадж – паломництво до Мекки, або в Медіну – до гроба Мухаммеда. Це подвиг – піти пішки до Аравії, щоб стати Хаджі.

Міраж – свято вознесіння пророка Мухаммеда в небо.

Маумод – Різдво пророка – 12 число місяця рабі-аль-аваля (літа).

Обрізання – ознака мусульманської винятковості.

Шахсей-Вахсей – траурні релігійні церемонії за мученицьку смерть внука Мухаммеда – Хусейна.

Дайте відповіді на запитання:

1. Що таке іслам? Мусульманство? Магометанство?
2. Яка історія виникнення ісламу?
3. Що становить основу віровчення ісламу?
4. Які особливості мусульманського віровчення?
5. Які основні риси культу ісламу?
6. Що ви знаєте про дії ісламістів у світі сьогодні? Яке ваше ставлення до них?

Література:

1. *Іслам в історії народів Востока.* – М., 1981.
2. *Іслам. Релігія. Общество. Государство.* – М., 1984.
3. *Іслам. Краткий справочник.* – М., 1986.
4. *Калінін. Релігієзнавство.* – К., 1994.

ІУДАЇЗМ

1. Суть іудаїзму.
2. Віровчення і культ.
3. Іудаїзм в Україні.

(Іудея – давньоєврейське плем'я, потім – держава).

1. Іудаїзм – одна з найдавніших релігій, єврейська національна релігія, основана на вірі в єдиного бога Ягве, богообраність євреїв, прихід Месії (спасителя), безсмертя душі, існування загробного царства.

Іудаїзм виник у I тис. до н. е., увібравши в себе вірування і обряди кочових єврейських племен Аравії і землеробські культу населення Палестини, яку древні євреї завоювали в 13 ст. до н. е. Тут вони утворили рабовласницьку Іудею і відмовилися від язичництва, перейшли до монотеїзму з культом бога Ягве, який до цього був богом племені Іуди.

З Іудаїзму дуже багато догм перейняли християнська та ісламські релігії. (Ісус Христос – з єврейської сім'ї).

Існує як чисто єврейська національна релігія і понині, має різні течії: фарисеї, садукееї, хасиди та ін. Це – державна релігія сучасного Ізраїлю.

2. Віровчення іудаїзму викладено в двох священних книгах – Торі і Талмуді.

Організаційним центром іудаїзму став храм на горі Сіон в Єрусалимі, жерці якого століттями збирали і редагували перекази про Ягве та його пророків серед усіх сусідніх народів від Вавилону до Єгипту. Перших 5 книг цієї Біблії упорядкував Мойсей, вони названі Тора. Це була перша частина Старого Заповіту (444 р. до н. е.). До народження Ісуса Христа були й інші книги Старого Заповіту. В н. е. написано Новий Заповіт.

У священних книгах викладено вчення про суть іудаїзму:

- Вір в єдиного Бога (Ягве) – творця небес і Землі.
- Вір в особливе покровительство Ягве щодо євреїв.
- Вір і знай, що прийде кінець світу – час звітування.

- Вір у безсмертя душі.
- Прийде час воскресати з мертвих.
- Прийде час і прийде месія і створить 1000-літнє царство в Єрусалимі, де житимуть лише праведні.
- Дотримуйся вимог Декалогу (10 заповідей).

1. Шануй єдиного Бога.
2. Не сотвори собі кумира.
3. Не поминай Бога без необхідності.
4. Шануй день суботній.
5. Шануй своїх батьків.
6. Не перелюбствуй.
7. Не кради.
8. Не свідуй брехливо.
9. Не жадай майна ближнього свого.
10. Не вживай в їжу крові. Не вживай свинини.
11. На 8-й день життя сина здійсни йому обрізання.
12. Не поважай Гоя (не єврея), обхитри його.
13. Єврей – найпоширніший, найцінніший, бо він обраний на це Богом.

Основою культу є синагога – храм, обставлений іконами, молитви і служба, ритуали – не знімаючи шапок (бо євреї – вищий народ, значніший за всіх). Це і ще безліч обрядів, молитов, постів, свят, повелінь, заборон і т. д.

Єврей – вищий від усіх на світі, бо з нього почалося людство. (Адам – від євр. *адама* – земля, з якої бог зліпив його).

Всього існує 613 обрядів і заборон, з яких 248 повелінь і 365 заборон.

3. В Україні євреї сповідують іудаїзм, мають свої синагоги, духовні семінарії. Служителі іудейського культу підтримують політику і шанують закони держави, хоч і сприяють виїзду євреїв на “землю обітовану”, створили “Товариство сприяння виїзду євреїв до Ізраїлю”. Єврейські общини надають матеріальну допомогу бідним євреям і тим, хто виїхав за кордон.

Дайте відповіді на запитання:

1. Що таке іудаїзм?
2. Що ви знаєте про історію виникнення іудаїзму?
3. Що становить основу віровчення іудаїзму?
4. Які особливості віровчення іудаїзму?
5. Які вимоги Декалогу?
6. Які особливості культу іудаїзму?
7. Що ви знаєте про іудаїзм в Україні?

Література:

1. *Харьковеценко Є. А.* Іудаїзм. – К., 1994
2. *Токарев С. А.* Религия в истории народов мира. – М., 1982.
3. *Толковая В.* Библия, или комментарии на все книги писания Ветхого и Нового завета. – Стокгольм, 1987
4. *Шифман И. Ш.* Ветхий завет и его мир. – М., 1985.

ПРИЧИНИ РЕЛІГІЙНОГО ПІДНЕСЕННЯ В УКРАЇНІ В НАШ ЧАС

1. Становище релігії в Україні в радянські часи.
2. Релігійне піднесення в Україні з часу проголошення її незалежною державою.
3. Молодь, інтелігенція і релігія.

1. Розбудова незалежної держави України виявила тяжку історичну спадщину, залишену радянською владою в галузі релігійного життя та державно-церковних стосунків. Гоніння на церкву і священнослужителів за часів радянської влади поставило їх у особливо важкі умови. Значна частина населення України, особливо підрастаюче покоління, виховувалося в дусі войовничого атеїзму, що призводило до негативного ставлення до релігії і дуже часто – до агресивних дій по відношенню до церкви з боку частини суспільства. Було заборонено відкрито

відвідувати церкву, дотримуватися традиційних релігійних обрядів нашого народу. Однак навіть в тих умовах значна частина українського суспільства зберігала вірність релігійним канонам, тайком відвідувала церкву, здійснювала релігійні обряди. В цілому український народ зберігав вірність християнським релігійним канонам, слов'янським історичним звичаям і обрядам.

2. Із 1991 року, з часу проголошення незалежності України як суверенної європейської держави, почався багатоплановий процес розбудови України як нової держави в економічному, політичному, соціальному і культурно-духовному відношеннях. Особливого розмаху набрав процес духовного відродження в українському суспільстві. Держава конституційно закріпила право свободи совісті для громадян України, ліквідувала всі перешкоди до його практичного втілення. Це і стало однією з основних причин релігійного піднесення в Україні.

Другою основною причиною релігійного піднесення є незгасаюче бажання українського народу дотримуватися тих релігійних переконань і традицій, які утверджувалися в житті нашими предками ще з X століття н. е.

Третьою важливою причиною релігійного піднесення є намагання українців прилучитися до загальноновизнаних благородних чисто людських норм життя, які пропонує суспільству християнство як одна з форм суспільної свідомості, що виражена у відомих 10 Господніх заповідях.

Дуже важливою причиною релігійного піднесення на Україні в наш час є неблагородна діяльність окремих організацій, діячів. Порушуючи Конституцію, внутрішні закони церковних общин і церкви, вони втручаються у суто релігійні справи, пред'являють претензії до специфіки богослужіння, до конфесійної незалежності окремих общин, чим викликають незадоволення і протести віруючих, ворожнечу між конфесіями УПЦКП, УПЦМП, УАПЦ і католицькою церквою. Така ворожнеча призводить до активізації діяльності кожної конфесії, до намагання кожної з них залучити на свій бік молодь, державу.

Важливим фактором релігійного піднесення є зміна ставлення держави до релігійного життя в Україні. Державна влада незалежної

України показує повне дотримання конституційних положень про свободу віровчення своїх громадян, не переслідує віруючих, повертає відібрані у релігійних общин маєтності, сприяє і допомагає у реставрації зруйнованих і будівництві нових релігійних споруд.

3. Забезпечене Конституцією України право свободи совісті відкрило перед інтелігенцією можливість повернутися в лоно церкви і стати на шлях дотримання 10 Господніх заповідей у житті. Українська інтелігенція поповнила склад релігійних общин, у багатьох випадках стала активно співробітничати з церквою у справі її дизайнового облаштування, участі в роботі церковних хорів і т. д.

Інтелігенція послужила важливим рушієм у справі залучення молоді до релігійного життя. Якщо релігійне піднесення в Україні призведе до дотримання у житті 10 заповідей Господніх усією молоддю, то це буде великим досягненням у суспільному житті всього українського народу.

Дайте відповіді на запитання:

1. Яким було церковно-релігійне життя в Україні в роки радянської влади?
2. Чим пояснюється релігійне піднесення в Україні з часу проголошення її незалежності?
3. Які суперечності в релігійному житті характерні в Україні на сучасному етапі?
4. Ставлення до релігії сучасної інтелігенції, молоді.

Література:

1. Конституція України. – К., 1998.
2. Огієнко І. І. Українська церква. – К., 1993.
3. Калінін Ю. А. Релігієзнавство. – К., 1994.
4. Матеріали періодичної преси. 1992–2003 рр.

НЕТРАДИЦІЙНІ РЕЛІГІЇ В УКРАЇНІ

1. Суть нетрадиційних культів і джерела їх походження.
2. Характерні риси нових культів.
3. Класифікація нетрадиційних релігій.

1. У наш час набули поширення нові культу, або релігії “Нового віку”. Їх називають нетрадиційними. Нетрадиційність їх полягає в тому, що їх віровчення і культу не співпадають з уже відомими традиційними віровченнями і культурами християнства, буддизму та ісламу.

Ці релігії виникли в 60 роках ХХ ст. у США, а потім – у Західній Європі.

Джерелом їх виникнення стали кризові процеси в масовій свідомості, в духовному житті і зокрема, в релігійних теоріях, які передбачали ряд різних явищ (друге пришестя Христа, страшний суд і т. д.), але не здійснилися у житті. Важливими причинами виникнення нових культів є проблеми в економічному житті та в погіршенні екологічної ситуації у світі. Сучасна наука висловлює стурбованість тим, що на планеті закінчуються запаси вугілля, нафти, газу, що треба шукати нові види енергії. Це теж спричиняє виникнення нових культів. Є й інші причини.

У США більше 1000 таких нових організацій.

2. Всі або більшість нових культів світу слід розглядати як одну ідейно-політичну течію, як результат сучасного етапу розвитку суспільства. Вони породжені спільними причинами і мають спільні характерні ознаки і особливості:

- Відкрите ігнорування сучасних діючих церков. Вони майже або зовсім не пов'язані з існуючими в країні релігійними течіями. Можуть використати окремий сюжет або епізод із священної книги, щоб побудувати власну фантастичну доктрину і безмежно звеличувати її. (Пр.: У Біблії сказано: “Не сотвори собі кумира, крім Бога...” А в церкві понамальовували на папері образи і примушують на них молитися і цілувати їх).
- Специфічний соціальний склад нової групи одноборців.

Раніше віруючими ставали в основному люди з найменш забезпечених і найменш освічених верств, особливо люди похилого віку, чорношкірі.

У нових культах більшість становлять юнаки і дівчата з білих, люди середнього класу, в основному ті, що мають гарну освіту.

- Серед нових культів переважають “східні” групи, ті, що користуються “східною” (буддійського, індуїстською містикією) (переродження душі, джайнізм).

Наділяють свого лідера рисами особливого, неповторного спасителя, небесного обранця. (Він наш лідер – розмовляв з Ісусом Христом і в мудрості перевершив його).

- Намагання духовно і фізично ізолювати членів своєї общини від зовнішнього світу, відвернути їх від загальноприйнятих цінностей і уподобань, паралізувати їх свідомість засобами психічного впливу.
- Основним засобом, що забезпечує діяльність, вважають гроші. Тому і роблять все для того, щоб саме їх община володіла великими сумами.

“Місцева церква” проводить щорічні курси для новообраних, отримує 100 тис. доларів у рік;

“Церква живого слова” має маєток у 20 млн дол.;

Рух Харе Крішна – продає літературу = 20 млн дол.)

Такий культовий бізнес має багато переваг. Тут не треба спеціальної освіти і диплома. Віруючий, якщо треба “довести”, віддасть усе, навіть себе.

3. Умовно релігії “Нового віку” поділяють на 3 групи:

- Культи, що проголошують себе варіантами християнства, пропонують унікальну богооткровенну істину і рекламують свій шлях до спасіння людства.

Це: “Сім’я любові” (“Діти бога”), “Церква Армагеддона”, “Місцева церква”, “Церква уніфікацій”.

- Культи, що ведуть свій родовід зі Сходу:

Рух Харе Крішна, Дзен-буддизм, “Місія божественного світла”, “Ананда Марго” та ін.

- Культи, які займаються “духовними” вправами, психотерапевтичними сеансами і процедурами, під які підганяють релігійні почуття (спекуляція):

Церква сайєнтології, Товариство трансцедентальної медитації, Синанон, Біле Братство.

Найвпливовішими і найбільш поширеними, що з’явилися і на Україні, є церква уніфікації, сайєнтологічна церква та Рух Харе Крішна.

Церква уніфікації (муніти) – основана на вченні Сан Мен Муна про те, що весь сучасний світ людей гріховний, бо всі походять від Адама і Єви, а Єва согрішила з сатаною і всі дальші покоління людей приречені на важкі страждання. Мун каже, що у великодну неділю 1936 року він зустрівся з Ісусом Христом, який йому зізнався, що місія, яку він взяв на себе 2000 років тому, не вдалася, він не встиг одружитися і пустити на світ “чистих”, негрішних земних дітей. Цю місію він доручив виконати Муну. Суть її полягає в тім, що він (Мун) повинен породити на світ “очищених” дітей – тільки в цьому буде спасіння людства в майбутньому. Для цього Месія (Мун) повинен бути найбагатшим. Рядових своїх віруючих він дуже експлуатує, вони вештаються по вокзалах, ворожать, торгують, випрошують – все здають в касу Муна (200 млн дол. в рік).

(Мун родився в Північній Кореї в 1920 р., в 1948 засуджений за згвалтування, в 1955 р. – знову в тюрму за те, що у створеній церкві уніфікації здійснював “ритуальний” секс (20 жінок подали заяву в прокуратуру, на одній студентці змушений був женитися, бо батько хотів убити його. Зараз живе в Південній Кореї в особняку в 625 тис. дол., 2 яхти, його власні, маєток = 11 млн. дол., багато підприємств, у т. ч. військові).

На Україні муніти є в Одесі, Криму, курортних містах.

Рух Харе Крішна – один зі східних культів, який базується на наданні рекомендацій щодо дієти, дихання, фізичних вправ, методів психологічного контролю і психотерапевтичних процедур.

Засновано 1966 р. в Нью-Йорку вихідцем з Індії Абхаєм Ширан Де, який залишив дружину і 5 дітей, виїхав в Америку, створив “Рух” і став дуже багатим. Помер у 1977 р.

Кришнаїти зобов'язані відмовитися від земних благ, не вживати спиртного, тютюну, наркотиків, м'яса, вишуканої їжі, житла, розкошів. На добу як мінімум 1728 разів повторити "Харе Крішна – Харе Рама", спати 4–5 годин на добу, решту часу – повторяти мантри "Харе Крішна" і працювати, працювати, 50 % заробітку віддавати общині.

Послідовників Крішни дуже багато в Америці, Європі (тільки не в Індії). Прибутки – мільярди. Вони мають свої магазини, ресторани, журнали. На 6 сільськогосподарських фермах у США, площею від 100–1500 га експлуатується праця рядових кришнаїтів. Вони мають 11 будівель у Лос-Анджелесі і 14-поверховий храм у центрі Нью-Йорка. Американським відділенням керує продюсер Колумбійського університету Свами, а Єврейським – італійський єврей, що живе у ФРН – Кампаньола.

В Україні культ розповсюджений в Києві, Харкові, Одесі, Ялті.

Церква сайєнтології (сайєнтологія = науковчення).

Це релігія, яка діє від імені Бога, стверджуючи, що наука і релігія – це єдиний божий дар, що Бог вклав у людський організм все необхідне для тривалого і безхворобного життя, але людина не вміє мобілізувати всі свої можливості і тому страждає.

Церква сайєнтології вилікує всіх і фізично, і духовно – зніме хвороби, погані настрої, неврози і т. д., але для цього треба стати її послідовником.

Заснував церкву Лафаст Рональд Хаббард, американець, 1911 р. нар. Був морським офіцером, потім – письменником, поки не заявив: "Смішно писати, одержуючи пенс за слово. Коли хтось дійсно хоче заробити мільйон доларів, то кращий шлях – заснувати власну релігію".

У 1950 р. Хаббард видав книгу "Діанетика: наука про душевне здоров'я", в якій доказував, що ця наука володіє психотерапевтичною технікою, яка може вилікувати всі фізичні захворювання мозку і всі психотерапевтичні хвороби. Почав проводити лікувальні сеанси, діючи на психіку людини, супроводжувати їх глибокодумними розмірковуваннями і ритуалами, переповненими якимись неземними таємничостями. Твердив, що його метод – це єдність науки і релігії, що вилікуються у нього ті, хто повірив в нього як у пророка і вступив до церкви сайєнтології.

Основне – гроші (прикриті буцім релігією): 1 сеанс – 70 доларів (перші 60, а далі – 80, 100 ... 500.)

Продають твори Хаббарда, його прилади, теоретично експлуатують рядових віруючих. У 1983 р. їх доходи склали \$ 280 млн. Всього їх послідовників – 4 млн чол., 22 церкви і 100 місій у 33 країнах. Особисте майно Хаббарда – 7 млн (речі), має свою флотилію океанських кораблів, розкішний маєток в Англії, палац у Голлівуді (5,5 млн дол.), розкішні готелі.

В 1986 р. Хаббард помер, але церква продовжує діяти.

Біле братство – сайєнтологічна "нова церква" в Україні. Її створив княгиня Юрій Кривоногов, який називав себе пророком Юоаном Свами, а свою "подругу" – Марія Деві Христос.

Твердив, що, поєднуючи науку (вчення Юосмалос) і релігію, він може вилікувати і душу, і тіло.

Хто до нього вступає (Біле Братство), той повинен забути і зневажати все суспільство, бо воно – згря "хулителів-безбожників" і зовсім не варте уваги членів "Білого Братства", яке є прямим дороговказом до раю.

У 1999 році Марія Христос і Кривоногов вийшли на вулиці Києва в костюмах Адама і Єви і пішли закликати молодь ставати в їх ряди. "Послідовники" знайшлися, почали хуліганити, плювати на прихожих, як негідних їх уваги. Їх заарештували, а коли встановили, що вони готувалися принести в жертву Богові викрадену в людей дитину, їх засудили. Відбувають покарання в Києві.

Дайте відповіді на запитання:

1. Що таке нетрадиційні культури?
2. Яке походження нетрадиційних культів в Україні?
3. Які основні риси нетрадиційних культів?
4. На які 3 групи поділяють релігії "Нового віку"?
5. Що таке церква уніфікації?
6. В чому суть Руху Харе Крішна?
7. Що таке церква сайєнтології?
8. Що являє собою "Біле Братство"?

Література:

1. Балагушкин Е. Г. Критика современных нетрадиционных религий. Истоки, сущность, влияние на молодежь. – М., 1983.
2. Григулевич И. Р. Пророки “новой Истины”. – М., 1983.
3. Гуревич П. С. Нетрадиционные религии на Западе и восточные религиозные культы. – М., 1985.
4. Огієнко І. І. Українська церква. – К., 1993.
5. Калінін Ю. А. Релігієзнавство. – К., 1994.

СВОБОДА СОВІСТІ. РЕЛІГІЯ І ПОЛІТИЧНЕ ЖИТТЯ

1. Поняття свободи совісті як конституційно-правової категорії.
2. Законодавство України про свободу совісті.

Совість – це вираз моральної самосвідомості особи, її моральна самооцінка.

Совість виховується і формується суспільством через вплив безпосереднього соціального середовища, де зростає людина, яку воно формує як моральну істоту, яка від нього сприймає і засвоює соціальні норми, правила поведінки, необхідну інформацію для реалізації всіх життєвих потреб.

Разом з тим кожна людина оволодіває знаннями і навиками правової діяльності, стає суб'єктом права, своїми діями може набувати статус фізичної або юридичної особи.

Основний зміст правового статусу особи – це її права та правові гарантії, її обов'язки та відповідальність за їх виконання.

Свобода совісті – це соціальна незалежність, свобода переконань, право людини обирати, відстоювати власні переконання, здійснювати їх під свою відповідальність.

Свобода совісті є конкретним проявом свободи людини в суспільстві. Це – одна із загальнолюдських і духовних цінностей.

Згідно з Конституцією України свобода совісті – це право сповідувати будь-яку релігію, або не сповідувати ніякої, відправляти релігійні культу, або вести атеїстичну пропаганду.

Ст. 50 Конституції України та інші статті про свободу совісті включають такі норми:

1. Рівність громадян перед законом незалежно від їхнього відношення до релігії.
2. Використання своїх прав і свобод не повинне перешкоджати інтересам держави й інших громадян.
3. Здійснення прав і свобод невід'ємне від виконання обов'язків.

У нашій країні законодавчо закріплюються такі умови для здійснення свободи совісті:

1. Політико-правові – обмеження можливостей церкви втручатися у державні справи. Для цього церква відокремлюється від держави.

Юридично забезпечується право сповідувати будь-яку релігію або не сповідувати ніякої.

Церква розглядається як складова частина суспільства і повинна дотримуватися всіх законів держави, як і кожен член суспільства.

2. Ідеологічні:

- а) доступність освіти для кожного;
- б) доступність науки, культури;
- в) право на всебічний розвиток особи.

Дві глави Конституції України – “Соціальний розвиток і культура” та “Основні права, свободи і обов'язки громадян” нормують характер взаємовідносин особи і суспільства, громадянина і держави.

В Україні діє закон “Про свободу совісті та релігійних організацій” від 23.04.1991 р. з наступними доповненнями і внесеннями.

Його завдання викладено у ст. 1:

1. Гарантування права на свободу совісті та його здійснення.
2. Забезпечення захисту громадян незалежно від їх ставлення до релігії.
3. Визначення обов'язків держави щодо релігійних організацій.
4. Подолання негативних наслідків державної політики щодо релігії і церкви.
5. Гарантування сприятливих умов для розвитку суспільної моралі та гуманізму, громадянської злагоди незалежно від світогляду.

У світовому політичному процесі релігія займає різне становище:

- а) відокремлена від держави (Україна, Росія, Білорусія, США);
- б) оголошена загальнодержавною (клерикальні держави). Саудівська Аравія, Пакистан, Ізраїль (їудаїзм, іслам);
- в) формально декларується свобода віросповідання, але існують привілейовані релігії:
 - 1) арабські країни – іслам;
 - 2) Латинська Америка і Західна Європа – католицизм;
 - 3) Греція – православ'я.

1. Особливе становище окремої релігії – в 42 державах.

2. Можна займати високу державну посаду тільки внаслідок релігійної присяги – 32 держави.

3. Глава держави – тільки той, хто належить до офіційної релігії, – 22.

В Україні Президент приймав присягу на Остромировому євангелії.

Дайте відповіді на запитання:

1. Що таке свобода совісті?
2. Які норми свободи совісті передбачає Конституція України?
3. В чому суть політико-правових та ідеологічних умов здійснення свободи совісті, передбачених українським законодавством?
4. Які завдання передбачено Законом України “Про свободу совісті та релігійних організацій”?
5. Яке становище займає релігія у світовому політичному житті?

Література:

1. Конституція України. – К., 1998.
2. Закон України “Про свободу совісті та релігійних організацій”. – Відомості Верховної Ради України № 20.
3. Закон України “Про внесення доповнень і змін до Закону України “Про свободу совісті та релігійні організації”. – Голос України, 1994. – 12 січня.
4. Коник В. П. Свобода совести и ее лжезащитники. – М., 1986.
5. Клочков В. В. Религия, государство, право. – 1988.
6. Калинин Ю. А. Религиоведение. – К., 1994.